

*MANIA, l'altre podria venir de MANUA (cf. *gennaio*, *mannaia* de JANUARIUS, MANUARIA), però el significat els allunya clarament: tots dos es podrien referir a la mà, en tant que abraça o en tant que maneja: la mà és la que mostra la destresa de l'home, i en el terreny lingüístic també, simbòlicament, serveix de base per a les nocions de conducció i d'habilitat; d'on el verb *manejar*, que no sempre és manèig material —angl. *manage* 'dirigir'—, ni sempre és mirat de bon ull o com a admirable cast. *manejos*, fr. *manigances*; *destresa* ve de la MANUS DEXTRA, el bon polític ha de tenir molta mà esquerra. Encara que l'it. *manna* divergeixi molt, no l'oblidem, perquè en aquest l'enllaç amb MANUS apareix llampant: és allò que s'abraça amb la mà, i el mot MANUA es troba ja en llatí amb el significat de 'grapat', 'manat': encara més perquè la forma descendent de *MANIA apareix també amb el significat de MANUA en punts escadussers d'Espanya (*maña* en Terreros i text aragonès de 1818 en Borao) i de França (*magne*, REW, 53.29.2).

Més amunt hem vist com la coincidència amb *manera* s'ha anat repetint, amb notable persistència, per tot: en Eiximenis, *Partidas*, *Cid*, *Cantigas*, Gz. Charriño, Pucycibot. I en efecte hi ha molt de comú entre els dos mots, i també per l'origen, puix que MANERA ve de MANUARIA, també derivat de MANUS, -ŪS, tal com ho és MANUA 'grapat', però així com aquest ha donat l'it. *manna*, conservant-se en el nivell manual i pedestre, també MANUARIA allà ha donat *mannaia* 'destral' mantenint-se en aqueix nivell manual; mentre que les llengües de l'Oest el passaren a l'abstracte de *manera*, en forma paral·lela a la de *manya*. El pas de MANUA a *MANIA s'explica, en aquest nou terreny, perquè així s'incorporava al tipus de tants abstractes llatins, com *perspicacia*, *invidia*, *concordia*, *discordia*, *perfidia*, *infamia*, ll. vg. *fortia*, *spissia*...

Si encara no estiguéssim prou segurs d'aquesta procedència manual i mecànica de la idea, acabaria d'omplir la mesura un derivat tan conspicu com *manyà*, d'importància cabdal. S'ha aplicat a tota obra de ferro i altres metalls no preciosos, però que requereixi més habilitat i traça que l'obra del ferrer de forn, que requereix el predomini del batre, de la força i contundència, del tallar i afilar i foradar rompedorament; la seva especialitat més gran ha estat fabricar les claus, però també molts altres estris metàl·lics que demanen especial tècnica i enginy. No és casual que l'únic testimoni que aporta el DAg. d'aquell abstracte (en un informe barceloní de 1599) sigui d'un treball «de més primor i de més *manya* (parlant d'una obra de ferrer)»: sens dubte un ferrer manyà. No són solament claus, que el mateix DAg. troba «*manyà*, mestre de relotges» en un inv. de Lleida de 1482. Parla un «*manyà* de màquines»: «i doncs, çonaltres, quan una màquina se'ns emporta un braç o 'ns trinxa l'ossada com pilota? Però això no passa gaire sovint, mentre que el treball de la llima t'ensorra la caixa i te gama poc a poc, un xic més cada dia», Coromines (*Presons Imag.* XIV, p. 166).

Mot molt vell en la nostra llengua, que *AlcM* ja do-

cumenta el 1352: jo el trobo en uns comptes barcelonins de 1434: «a 'N P. Roqua, *manyà*, per dos golfos que han mesas en las rexas de las fons novas» (CaCandi, *MiscHiCat.* II, 225), el DAg. en uns de Vic de 1423; i ja en clàssics: «alt en la creu, / mig començades / e sols forjades, / les claus del cel / —a Pere, fel, / promeses donades— / volc acabar: / subtil *manyà* / ell les temprà, / com bon armer / temprà l'acer, / ab ayga — y sanc!», JRoig (*Spill*, 14407); «*manyà* o serraller: seratius», OPou (*ThPu.*, 164); «manà al dit *manyà* claus en las portas de la casa --- dos forrellats o cadenats», Bna. 1641 (*BABL* VIII, 24).

Es deu haver estès universalment a tot el territori de la llengua, car no sols segueix com a mot bàsic a tot el Princ., perquè també en tenim notícia a les Illes, on PzCabr. dona «*manyà*: herrero» com a mot eivissenc; per la doble notícia d'OPou es deu entendre (segons una pràctica d'ell) que a fi del S. XVI *manyà* era el mot del Princ. i a Val. es preferia *serraller*.

Sembla que fou perquè en un moment donat, en certes parts del territori de la llengua, on hi havia menys de tirat als oficis d'obrer enginyós i especialitzat (potser pel predomini més fort de l'econ. agrícola), al costat dels manyans indígenes en vingueren de forasters amb el títol pompós de *serraller*, i així *manyà* pren a Val. (segons el DAg.) i a Mall. i Men. (*AlcM*) el valor d'oficial groller, però el testimoni de Jaume Roig mostra que *manyà* cent anys abans encara era un noble tècnic, tractat amb respecte, i era el terme vàlid normalment per al forjador de claus. Terme popular i arrelat fins a l'extrem Sud del domini, com ho podem deduir del fet que vagi passar des de terres valencianes al murc. «*mañán*: cerrajero» del qual dona GaSoriano (p. 81) un doc. d'Oriola de 1593 per a les obres d'un convent «al *mañán*, a compte de dos cerrojos de las aulas, con sus paños y llaves» (també Carles Ros (1764): «cerrajero, el maestro u oficial que hace las cerraduras, llaves, candados, cerrojos y otras cosas de hierro»).

Fora d'aquesta extravasació, és mot estrany al castellà, i que en cap llengua germana no presenta el gran i ferm descabdellament del nostre país, que sempre ha estat gran terra productora d'obrers qualificats i operaris enginyosos. Apareix tanmateix, sobretot dialectalment: oc. mod. *manhan* «chaudronnier», «rétameur ambulat», it. *magnano* id., mot sobretot dialectal estès des del Piemont fins a Gènova, Lomb. i Emília (Flechia, *AGI* III, 175), si bé no estrany al toscà (on designa un *manyà* o ferreret de menudalla);² fr. dial. (no pas local) *magnan*, *magnin* generalment «chaudronnier», molt estès pels parlars de l'E. del S. i del SO., però també 'castraporcs' a Suïssa, i 'sabater pegot' en el Poitou (Thorn, *ASNSL* CXXIX, 93, n. 3; Leo Wiener, *ZRPb.* xxxiv, 672; Sainéan, *BhZRPb.* I, 66); però ací i allà s'estén fins més al Nord: norm. *magnen* 'adoba-cossis' avui i ja en el text medieval de Gouberville (*ASNSL* CLXX, 309), *mégnyen* «rétameur ambulat» a la Côte-d'Or (Lebel, *Noms de Pers. en Fr.*, 15) i NP allà entorn; Champagne *magnier* «chaudronnier,